

**Інформаційна довідка
щодо проекту Закону України
«Про внесення змін до розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення»
Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо виплати судді
місцевого суду спеціальної доплати»
(реєстр. № 12244 від 25.11.2024)***

***Анотація.** В Інформаційній довідці аналізуються положення проекту Закону України «Про внесення змін до розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо виплати судді місцевого суду спеціальної доплати» (далі – законопроект); розглядається відповідність законопроекту вимогам Конституції України, Закону України «Про судоустрій і статус суддів», а також положенням бюджетного законодавства. За результатами аналізу встановлюються ризики, які в подальшому можуть перешкоджати належній реалізації законопроекту під час правозастосовної діяльності та досягненню проголошеної в ньому мети.*

***Ключові слова:** суддівська винагорода, спеціальні доплати, гарантії незалежності суддів, єдиний статус суддів в Україні.*

Вступна частина.

Законопроект розроблений для забезпечення виплати судді місцевого суду спеціальної доплати, передбаченої статтею 41 Закону України «Про Державний бюджет України на 2025 рік».

Законопроектом пропонується доповнити розділ XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» новим пунктом 63, яким установити, що «на період до припинення або скасування воєнного стану в Україні, введеного Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затвердженим Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 2102-IX, судді місцевого суду щомісячно виплачується спеціальна доплата у розмірі 5 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, який застосовується для визначення базового розміру посадового окладу судді. Спеціальна доплата, передбачена цим пунктом, є тимчасовою, не вважається складовою суддівської винагороди судді, не застосовується для цілей перерахунку раніше призначеного щомісячного довічного грошового утримання та не впливає на нього».

На думку ініціаторів законопроекту, законопроект є збалансованим і не потребує додаткових витрат із бюджету. Видатки, необхідні для виплати суддям місцевих суддів спеціальної доплати, передбаченої статтею 41 Закону України «Про Державний бюджет України на 2025 рік», закладені в зазначеному Законі.

Основна частина.

Правові відносини в зазначеній сфері регулюються Конституцією України, законами України «Про судоустрій і статус суддів», «Про Державний бюджет України на 2025 рік».

1. *Відповідність бюджетному законодавству.* Згідно з частиною першою статті 27 Бюджетного кодексу України до законопроекту, прийняття якого призведе до зміни показників бюджету, суб'єкт права законодавчої

ініціативи зобов'язаний додати фінансово-економічне обґрунтування (включаючи відповідні розрахунки). Якщо такі зміни показників бюджету передбачають зменшення надходжень бюджету та/або збільшення витрат бюджету, до законопроекту подаються пропозиції змін до законодавчих актів України щодо скорочення витрат бюджету та/або джерел додаткових надходжень бюджету для досягнення збалансованості бюджету.

Однак, згідно з Експертним висновком Міністерства фінансів України реалізація цього законопроекту не потребуватиме додаткових видатків Державного бюджету України, оскільки виплату спеціальної доплати (10 510 грн на місяць) суддям місцевих судів буде забезпечено в межах видатків, передбачених у Державному бюджеті України на 2025 рік для Державної судової адміністрації України за бюджетною програмою за КПКВК 0501020 «Забезпечення здійснення правосуддя місцевими, апеляційними судами та функціонування органів і установ системи правосуддя» (бюджетні призначення на 2025 рік становлять 22,1 млрд гривень).

Отже, положення законопроекту не суперечать бюджетному законодавству на 2025 рік.

2. Отримання достатньої винагороди як гарантія незалежності суддів.

Відповідно до статті 130 Конституції України та статті 133 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» розмір суддівської винагороди регулюється виключно вищезгаданим Законом і не може визначатися іншими нормативно-правовими актами.

Так, Конституційний Суд України в Рішенні від 15 квітня 2020 року № 2-р(П)/2020 зазначив, що гарантії незалежності судді, включаючи заходи щодо його матеріального і соціального забезпечення, поширюються на всіх суддів і не можуть бути скасовані чи зменшені іншими нормативними актами. Цю константу Конституційний Суд підтвердив і в Рішенні від 11 березня 2020 року № 4-р/2020, вказавши, що *законодавець не може свавільно встановлювати або змінювати розмір винагороди судді.*

У Рішеннях від 24 червня 1999 року № 6-рп/99, від 20 березня 2002 року № 5-рп/2002, від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005, від 3 червня 2013 року № 3-рп/2013, від 8 червня 2016 року № 4-рп/2016, від 4 грудня 2018 року № 11-р/2018, від 26 березня 2024 року № 3-р(П)/2024 Конституційний Суд України наголошував на важливості належного матеріального та соціального забезпечення суддів, *недопустимості будь-якого зниження рівня цієї гарантії.*

Вища рада правосуддя також неодноразово підкреслювала, що суддівська винагорода є гарантією незалежності судді й невід'ємною складовою його статусу. Будь-які зазіхання на суддівську винагороду можуть розцінюватися як посягання на незалежність судді.

Отже, запропонованим законопроектом обмеження суддівської винагороди не відбувається, а навпаки пропонується збільшення грошових виплат для суддів місцевих судів шляхом встановлення додаткових спеціальних доплат у зв'язку з обставинами запровадження в Україні правового режиму воєнного стану.

3. Єдиний статус суддів в Україні Конституційний Суд України наголошує, що приписами статті 126 Конституції України для запобігання будь-якому

впливу на суддів усім їм гарантовано *ідентичний рівень конституційної захищеності та однакові гарантії їх незалежності й недоторканності*, засадничі підходи до забезпечення таких гарантій, і на цьому мають бути засновані закони України, що визначають судоустрій, судочинство та статус суддів.

Всі судді системи судоустрою України мають єдиний статус, притаманний їм як особам, які виконують виняткову конституційну функцію – правосуддя. Єдиний статус суддів означає однаковість юридичного становища суддів в усіх аспектах, передусім однаковість їхніх гарантій незалежності та недоторканності, прав і обов'язків, вимог, обмежень, заборон та відповідальності. Водночас забезпечення гарантій незалежності та недоторканності суддів має базуватися на принципі єдиного статусу суддів, який не допускає, зокрема, вибіркості у забезпеченні цих гарантій та зниження їх рівня певній категорії суддів, що не сприяє чиненню правосуддя неупередженими, об'єктивними, безсторонніми та незалежними судами, реалізації конституційного права на судовий захист¹.

Конституційний Суд України констатував, що дотримання незалежності судової влади та кожного окремого судді, недопустимість будь-якого стороннього впливу на суддів є обов'язком усіх органів державної влади, їх посадових осіб й інших осіб і за міжнародним правом.

Ураховуючи свої рішення, Конституційний Суд України акцентує увагу, що належне матеріальне та соціальне забезпечення суддів, зокрема й право на винагороду судді, та інші конституційні гарантії їх незалежності й недоторканності *поширено на всіх суддів* і мають бути забезпечені державою на основі принципу єдиного статусу суддів без будь-якого зниження рівня таких гарантій.

У Рішенні від 26 березня 2024 року № 3-р(П)/2024 Конституційний Суд України зазначив, що в міжнародному праві гарантовано належне матеріальне та соціальне забезпечення суддів, передусім забезпечення їм усім гідної і стабільної винагороди судді, яка є невіддільним складником статусу судді, що гарантує незалежність суддів; також конституційні суди європейських країн належне матеріальне та соціальне забезпечення суддів визнають однією з найважливіших гарантій незалежності суддів.

Конституційний Суд України виходить із того, що конституційна гарантія незалежності суддів – *винагорода судді* – є невіддільним складником єдиного статусу суддів.

У Рішенні Суд наголошує на потребі додержання юридичної визначеності як вимоги верховенства права (правовладдя) у питаннях забезпечення фінансування й належних умов для функціонування судів і діяльності суддів. Встановлення розміру винагороди судді законом про судоустрій означає не лише гарантованість її розміру на рівні спеціального закону, а й наявність одного такого закону, який чітко, системно та послідовно унормовує питання розміру винагороди судді відповідно до єдиного статусу суддів та гарантій незалежності й недоторканності суддів.

¹ Рішення Конституційного Суду України від 26 березня 2024 року № 3-р(П)/2024 у справі № 3-93/2022(217/22). URL: <https://ccu.gov.ua/docs/6691>

Враховуючи викладене, вважаємо, що законопроектом фактично пропонується виокремити певну категорію суддів, а саме: «суддів місцевого суду», для яких, окрім суддівської винагороди і доплат, передбачених частиною другою статті 135 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», та всупереч єдиному статусу суддів, пропонується встановлення додаткових спеціальних доплат «на період до припинення або скасування воєнного стану в Україні», який запроваджений і діє на території всієї України.

Висновки.

Положення законопроекту не суперечать бюджетному законодавству на 2025 рік; не обмежують розмір суддівської винагороди, а навпаки пропонують збільшення додаткових виплат (шляхом запровадження спеціальних доплат) для суддів місцевих судів на період до припинення або скасування воєнного стану в Україні. Однак, збільшення грошових виплат *для певної категорії суддів* на період до припинення або скасування воєнного стану в Україні, який запроваджений і діє на території всієї України, не відповідає принципу «єдиного статусу суддів», чим порушує гарантії незалежності суддів.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*